

Маријана Дучак¹
Сремска Митровица

МИТОЛОГИЗАЦИЈА ЖИВОТА САТЈА САИ БАБЕ

Апстракт: Сатја Саи Баба је глобални гуру из јужне Индије којег следбеници сматрају аватаром, инкарнацијом *највише божанске Свести нашег доба*. Услед веровања да је Сатја Саи Баба *Бог у људском облику*, следбеници му приписују специфичне божанске карактеристике попут свезнања, свемоћи и свеприсутности. Уједно, Сатја Саи Баба је, 1960. Године, основао Сатја Саи организацију у Пута-партију, у јужној Индији, која се касније проширила и почела развијати и на територији Србије крајем 1980-их година. Сатја Саи Бабин митологизован живот има значајну улогу у ефикасном ширењу покрета, те креирању света Саи поклоника. Анализирајући есенцијалне елементе митологизоване биографије, указаће се на постојање значајне повезаности одлика Саи Бабе са животима других религијских фигура – одлика које имају изузетан утицај при ширењу вере Саи Бабе као божанске инкарнације. Уједно, применом структуралне анализе, установиће се неопходност митологизације гуруовог живота за рађање и опстанак *саи-бабизма*, како у свету, тако и у Србији. Есенцијални догађаји и карактеристике митологизованог живота Сатја Саи Бабе утврђени су на основу теренских истраживања, односно испитивањем Саи следбеника у Србији током 2011. и 2012. године.

Кључне речи: Сатја Саи Баба, Сатја Саи организација, алтернативна религијска заједница, митологизација, Саи поклоници у Србији.

Настајање алтернативних религијских заједница присутно је током читаве историје људског рода и, самим тим, не представља феномен новијег датума. Истраживачи, првенствено социолози, проучавајући широко поље алтернативних религијских заједница, усмерили су своју пажњу и на одређивање појединих, типичних специфичности "нових" религијских покрета, те једна од често истицаних карактеристика јесте присуство харизматског лидера-оснивача, који, услед божанских одлика које му се приписују, за своје следбенике представља свети узор и ауторитет (Barker 2004, 29).

Надовезујући се на претходно, Сатја Саи Баба се истиче као веома специфична религијска фигура, првенствено јер у њему Саи поклоници не ви-

¹ marijanaducak@gmail.com

де само човека или гуруа који је оснивач алтернативне религијске заједнице у Индији и ван граница наведене државе, већ виде и *бога у људском облику* – божанску енергију, највишу Свест, која је сишла на земљу како би пренела битне лекције и поучила људски род (Palmer 2005, 106).

У изучавању живота и деловања Сатја Саи Бабе, потребно је имати у виду то да значајно место заузима читав његов приступ и театралност: акценат је стављен на његове моћи и чуда, првенствено способност "материјализације". Захваљујући чудима као доказу присуства божанског, Сатја Саи Баба је извршио снажан утицај на своје следбенике, спиритуални развој и остварио специфичан, дубок однос на релацији божанство-поклоник (Babb 1983, 116). Попут Жирардеовог модела Мојсија или архетипа проповедника (Žirarde 2000, 88), Сатја Саи Баба током свог живота, осим што делује чудима пружајући очигледан доказ да је аватар, делује и речју као надземаљски, свети говорник, који се обраћа маси, учи о прошлости, садашњости и будућности и открива или допуњује недоречене догађаје из историје људског рода и постојећих религија. Дакле, чуда и карактеристике аватара и чистих божанских својстава, као што су: све-присутност, свезнање и свемоћ учвршћују темељ говора Сатја Саи Бабе пружајући доказе својим следбеницима.

Уколико повежемо митологизован живот Сатја Саи Бабе са појединим анализама митова о херојима, уочићемо да Саи Баба представља специфичну личност – тип религијског јунака и универзалног хероја, чија је улога да пренесе поруку читавом свету – налик Исусу, Буди или Мухамеду (Campbell 1973, 35). Интересантно је напоменути да је учење засновано на веровању у једног Бога, односно највишу Свест, те Сатја Саи Баба сâм каже да је он Исус, Буда, Алах, Кришна – један Бог који је створио све религије у зависности од друштвених потреба одређеног времена и земље; *имена су различита, али Бог је један*.

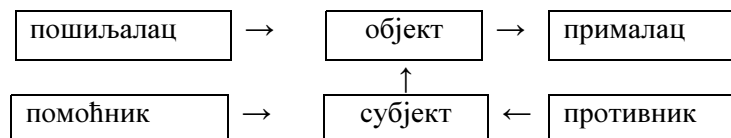
Описујући религијског хероја као светског спасиоца, Џозеф Кембел наводи два степена иницијације приликом поимања оца: први – који подразумева сина који се враћа као изасланик, и други степен који обухвата сазнање: *Ја и Отац смо једно*. Јунаци другог нивоа, највишег просветљења, јесу такозвани светски спасиоци и плод инкарнације у највишем смислу, те њихови митови досежу космичке размере (Campbell 1973, 322-323). Речи јунака, светских спасилаца, носе ауторитет изван свега изреченог од стране јунака постојећих списа и књига, због чега Сатја Саи Баба представља прави пример описаног типа јунака – он објашњава прошлост, религије, неиспричане догађаје и пружа лекције својим поклоницима. Како митови не представљају апсолутно нове творевине, већ су састављени од парчића ранијих митова или других, ранијих облика свести (Ковачевић 2006, 28), тако и митологизован живот Сатја Саи Бабе има обресе препознатљиве у животима других значајних религијских личности. Уједно, посматрајући

живот Сатја Саи Бабе, уочљиве су нове комбинације старих елемената и карактеристике религијских јунака и универзалних хероја, попут безгрешног зачећа, чудесног детињства, указивање поштовања јунаку од стране заједнице, спремност на одрицање у циљу испуњења своје мисије и спасења људског рода подучавањем, преношењем порука и лекција (Rank 1990, 66).

Безгрешно зачеће

Зачетак и рођење Сатја Саи Бабе под именом Сатјанарајана, обележени натприродним појавама и астролошким знацима, представљају типичну најаву и долазак божанског међу људе и препознатљиви су у оквирима традиционалних религија. Зачеће Сатја Саи Бабе догодило се у селу Путапарти у Индији, када је једног дана Ишварама, Сатјину мајку, обузела чежња за још једним дететом. Ишварама је почела да упућује молитве боговима у селу, сваког дана обављајући пуђу² и придржавајући се строгих правила која су подразумевала бдење и пост. Бог је чуо молитве и одлучио да се у Путапартију појави у људском облику – родиће га Ишварама. Једног дана Ишварама је отишла до бунара по воду, и у тренутку када се нагла над бунаром, угледала је куглу плавичасте светлости. Кад ју је дотакла она се онесвестила, истовремено осећајући како јој кугла улази у тело – знала је да је затруднела.

У изложеној причи уочљива су три основна сегмента: први – у којем је присутна Ишварамина чежња за зачећем, због чега она почиње активности религијске природе, попут молитви и поста, а како би умилостивила Бога и испунила своју жељу; други сегмент – који се одвија паралелно са првим – у којем Бог чује молитве и одлучује да испуни жељу Ишвараме, али и да би остварио други циљ – преношење поруке људима силом Бога међу људе; последњи сегмент, који представља одговор и разрешење прва два дела – остварује се безгрешно зачеће одласком Ишвараме на бунар. Бог, односно касније рођењем назван Сатјанарајана, и Ишварама желе да, слéдећи исти пут, остваре своје различите циљеве, што можемо да прикажемо помоћу Гремасовог актанцијалног модела.³

² Пуђа представља религијски обред у хиндуизму, у којем се пружа дар божанству или значајној личности како би се заузврат примио благослов.

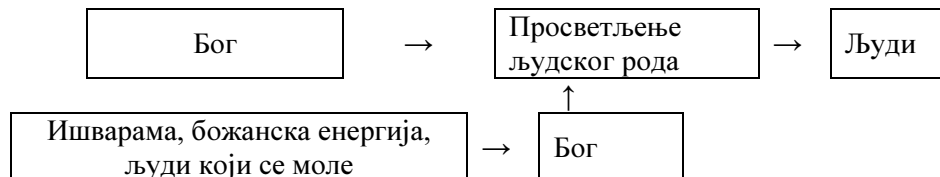
³ Више информација у вези са Гремасовим актанцијалним моделом може се пронаћи у: Антонијевић 2010, 191-193; Hebert 2011.

Mitologizacija života...

Посматрајући Ишвараму као субјект чија жеља јесте рођење детета, помоћник у испуњењу њених молитви у вези са зачећем јесте Бог; пошиљалац молбе истовремено су и Ишварама и Бог, који има задатак да зачећем и рођењем доспе у физичком, материјалном облику међу људе, док је прималац Ишварама.

Сагледавањем односа са различитих аспеката актера, Ишварама носи следеће актанцијалне улоге: субјект – врши различите активности у циљу зачећа; објект – помоћу Ишвараме Бог ће се родити и доспети међу људе; помоћник – помаже Богу у извршењу задатка; пошиљалац – подстиче активности у вези са зачећем и шаље поруку и молитве Богу; прималац – Ишварама остаје трудна. Анализирајући односе актаната са аспекта Бога, основну тежњу не представља сам чин зачећа и рођења детета, већ је главни циљ Бога преношење порука и ширење љубави међу људским родом:

Чудесно детињство

Рођење Сатја Саи Бабе пропраћено је различитим светим симболима: био је понедељак када су сељани појали Шивино име, први, свети месец индијског лунарног календара Картики, и славље, које је било још свечаније због уласка звезде Андре посвећене Шиви.⁴ Безгрешно зачеће, које карактерише многобројне религијске личности попут Исуса, Раме, Кришне или Буда, директно симболизује божанску чистоту, док астролошке назнаке упућују на значај рођења – није се родио само гласник, већ пун аватар са свим моћима и карактеристикама највише Свести, који је ујед-

⁴ Податак добијен од испитаника приликом колективног разговора, 3. 12. 2011.

но и реинкарнација Саи Ширдија.⁵ Чудесно детињство јунака обележено је манифестацијом божанских принципа и изузетном снагом, домишља-тошћу и мудрошћу. Већ по његовом рођењу, жене су затекле змију наочарку испод Сатја Саи Бабиног покривача, међутим, змија није наудила ником зато што је била под његовом контролом. Уједно, у хиндуизму змија представља симбол мудрости и вечности, повезана је са различитим аспектима веровања у Шиву и Вишнуа, те је догађај чврсто повезан са светим – контролом змије истиче се божанска величина и свемоћ. Претходно описан догађај асоцира на моменат када је Херакле у колевци надвладао и задавио змије које је послала Хера, након чега га је дадиља затекла како се игра њима (Campbell 1973, 302).

Необично детињство, карактеристично за митологизоване личности, обележено је издвајањем Сатја Саи Бабе наспрам остале деце – издвајање по знању, доброту и, првенствено, по могућности вршења чудâ и материјализације предмета. Са десет година основао је групу певача бађана, верских песама, у истом периоду када је владала колера, али само у његовом селу Путапартију нису били забележени смртни случајеви, након чега пристижу позиви за наступе у другим местима. Његово надзнање, свемоћ и божанска енергија заштитили су људе који су били у близини од болести, док позиви за наступе са својом групом у другим местима асоцирају на реченице поклоника – он је увек ту и одазваће се на позив и молитву.

Током читавог живота Сатја Саи Бабе изузетно битну улогу има музика – формирање групе певача бађана, значај певања религијских песама и извођење мантри, као и назнаке божанског током Ишварамине трудноће – сваке ноћи у кући се чуо звук тамбуре и мадала, односно бубња, што се сматрало повољном појавом и присуством благостања и хармоније.⁶ Заправо, музику која прожима митологизоване приче о Сатја Саи Баби могуће је разумети освртом на хиндуизам – творац свега јесте апсолутна Свест, Бог који је отпочео стварање света првом, оригиналном вибрацијом *ом*, која се и данас чује; кроз звук, уједно и музику, достиже се дубље повезивање са божанском природом, што доприноси чишћењу енергије.⁷

Карактеристична шаљива страна хиндуистичких богова огледа се и у личности Сатја Саи Бабе, који је умео, попут Кришне, да буде и веома несташан дечак. Догађај који је интересантан и упечатљив поклоницима, и који они са задовољством препричавају, одиграо се у разреду Сатја Саи

⁵ Сатја Саи Баба се сматра инкарнацијом претходног гуруа Ширди Саи Бабе чији су живот такође обележила многа чуда и посећивање следбеника у сну (Partridž 2005, 179).

⁶ Податак добијен од испитаника приликом колективног разговора, 3. 12. 2011.

⁷ Податак добијен од испитаника приликом индивидуалног разговора 29. 12. 2011.

Бабе који није пратио наставу услед склапања бађана. Једног дана, учитељ је открио да Сатја не записује његово излагање, на шта му је Сатја Саи Баба одговорио да је све схватио и да може да одговори на било које питање. Учитељева сујета је била повређена, због чега је казнио Сатју тако што је Сатја морао да се попне на клупу и стоји до краја часа. У моменту када је звонило за крај часа, учитељ је покушао да устане, међутим, био је залепљен за столицу, те када је устао, са собом је подигао и столицу. У следећем тренутку, када је замолио дечака да сиђе са столице, истог часа одлепила се и столица од учитеља. Наравно, учитељ и ученици знали су да се све одиграло по Сатјином нахођењу и захваљујући његовој моћи.⁸

Догађај који за следбенике представља значајан корак ка објави истине Сатја Саи Бабе одвио се 8. марта 1940. године, у његовој тринаестој години, када га је убола шкорпија, након чега је било упитно да ли ће уопште преживети. Сатја Саи Баба је махом проводио време у тишини или упадао у чудна стања када би певао, изговарао дуге санскритске химне или објашњавао највише ведске филозофије. Забринути родитељи су водили Сатју код многих истеривача духова у нади да ће њихов син бити излечен, али ништа се није показало делотворним. Након два месеца од убода, 23. маја 1940. године, људи су се окупили око Сатја Саи Бабе, који је вршио материјализацију – ни од куда брао воће, слаткише и делио их. На тај дан Сатја Саи је спокојним гласом признао сељанима и породици да је, напустивши своје тело, сâм иницирао читав процес и да заправо није био у несвесном, већ у надсвесном стању. Објаснио је да је изабрао породицу Рађу за отеловљење, да је он реинкарнација свеца Саи Бабе од Ширдија и затражио је да му се одаје поклонство сваког четвртка. Једног четвртка, пришли су му сељани и затражили знак као доказ да је Саи Баба. Сатја Саи Баба је брзим покретом бацио јасмин на тло, а цветови су се сложили у слова телушког писма, слова која су се читала: "Саи Баба".⁹ Јасно уочљива дистинкција божанско-људско указује на даље разлике: људи су они који немају довољно знања и вере, због чега воде Бабу код истеравача духова и траже потом од њега доказе. Наупрот људима, Баба је свемоћан – змија и шкорпија не могу да му науде и током надсвесног стања налази се изван физичког и материјалног, а уједно поседује и божанско свезнање – познаје највише ведску филозофију, а људима пружа доказ путем своје божанске способности материјализације.

Међутим, незнање и неверица људи се наставља – Сешама Рају, брат Сатја Саи Бабе, одлучио је да одведе Сатју у посету Хампију, у нади да ће се побољшати ментално здравље дечака. Обилазећи храм, једино је Сатја остао испред дивећи се величини и величанству храма. Када је свештеник

⁸ Податак добијен од испитаника приликом колективног разговора, 3. 12. 2011.

⁹ Податак добијен од испитаника приликом колективног разговора 3. 12. 2011.

замахнуо пламеном камфора, сви су у храму, на своје крајње чуђење, видели Сатја Саи Бабу – стајао је мирно и прихватао поздраве. Сешама Рају је изашао напоље мислећи да је највероватније Саи у међувремену ушао у храм, међутим, испред је угледао Сатју како посматра околину. Пожурио је да се што брже врати у храм, да би опет затекао Бабу како стоји и дели благослове свима присутнима. Овај догађај потврдио је веру у Сатју Саи Бабу као божанску манифестацију, након чега су му, иако није био четвртак, понудили посебну пуђу. Ентузијазам људи познавао за границе, те су певање верских песама, бађана, наставили дубоко у ноћ.¹⁰ Значајна порука приче скрива се у тренутку скретања пажње на то да више није битан дан када се врши пуђа. Другим речима, поклоник треба да тежи да константно буди сопствену, божанску природу, те да увек и у сваком тренутку буде са Богом. Уједно, вршење пуђе, иако није био четвртак, скреће пажњу на ентузијазам и ниво усхићености и среће код људи који верују и славе, певајући бађане дубоко у ноћ. Закључак циклуса детињства јесте признавање хероја, када се после дужег периода сумње и опскурности открива и признаје његов прави карактер (Campbell 1973, 304).

У претходно наведеним причама уочљиве су главне особине Сатја Саи Бабе, које ће представљати суштину његовог митологизованог живота – свезнање и свемоћ, који се првенствено огледају у материјализацији и ванматеријалној природи – он може да се појави на више места истовремено, те да посећује своје следбенике у сновима пружајући им животне лекције. Такође, у претходном излагању запажа се специфичан однос између Сатја Саи Бабе и његове породице, чији чланови пролазе кроз процесе карактеристичне приликом верских промена – прелазе из стања неверника у вернике. Као неверници, чланови породице Сатја Саи Бабе чине истовремено пасивне противнике и могуће помагаче, јер, сврставајући их у групу људи који не верују и који се не моле, они не помажу у испуњењу мисије Бога и у преношењу лекција људском роду.

Један од основних тренутака у животу Сатја Саи Бабе јесте моменат раздвајања од породице – Сатјанарајана је пошао у школу као и обично, међутим, убрзо се вратио заслепљујући сјајем свог ореола, обавестивши породицу да више не припада њима, да га зову верници и да мора ићи ван дома.¹¹ Упркос поновљеним молбама најближих, Сатја Саи Баба више није крочио у кућу породице Рађу, што изнова упућује на карактеристичну потребу јунака да се одрекне родитеља у корист своје мисије (Rank 1990, 66). Одвајање Сатја Саи Бабе од породице било је неизбежно ради даљег остварења његове улоге међу људима – Баба, као божанско биће, свестан је присуства незнања и маје која утиче на разум и его љу-

¹⁰ Податак добијен од испитаника приликом колективног разговора 3. 12. 2011.

¹¹ Податак добијен од испитаника приликом колективног разговора 3. 12. 2011.

ди. Путем реинкарнација и кроз низ живота, људи су на овом свету путници чије душе пролазе кроз различите ситуације учећи нове лекције, развијајући се и будући једину истину која је у свима нама – божанску свест, енергију. Сатја Саи Баба, који је изнад материјалног света, поседује свезнање и, потпуно свестан повезаности и једноте свих људи, као и своје божанске природе и улоге међу људским родом, одваја се од породице ради испуњења своје мисије коју би у супротном ометало окружење блиских и њихова неосвешћена, обавијена мајом, људска природа. Сатја Саи Баба је чиста божанска енергија, највиша Свест и учитељ читавог људског рода, те се његова чистота и свемоћ огледају у блештавом ореолу у тренутку опраштања од породице.

Растом броја следбеника, стари мандир¹² постао је премален, због чега се изградио Прашанти Нилајам, главни ашрам који уједно представља пресек у животу Сатја Саи Бабе. Све већи број посетилаца пристизао је из целог света како би примио благослов у близини Сатја Саи Бабе, у нади да ће успети да закажу интервју, при чему су истовремено настајали многобројни догађаји и чуда који су се потом препричавали код Саи поклоника и изван граница Индије.

Спасилац

Прича која је настала захваљујући Сатја Саи Баби проширила се на дан Гурупурниме, увече 6. јула 1963. године, када су ученици на рукама изнели гуруа, носећи га у дворану за молитву пуну поклоника. Осам дана од можданог удара, Саи Баба је био у веома тешком стању, са укоченом левом страном тела. Затражио је воду коју је мало отпио, десном руком попрскао леву руку и ногу, након чега је, на огромну радост и аплауз својих поклоника, устао и отпочео говор у част Гурупурниме. *Није то Свамијева болест, то је болест коју је Свами преузео на себе да би некога спасао. Свами нема болести, нити ће их икада добити.*¹³ Сатја Саи Баба је преузео на себе болест која би се окомила на једног од поклоника и, приказавши свој опоравак од можданог удара, гуру је објаснио присутнима зашто се овај догађај морао одиграти. Према Баби, мудрац Барадваја отишао је у Каилаш како би затражио од Шакти да надзире његов обред и да га благослови. Међутим, Шива и Шакти су били заокупљени такмичењем у плесу, настојећи да утврде ко може дуже да издржи да плеше, те је прошло осам дана када је Барадвај одустао од чекања и, кренувши, доживео мождани удар. Шива га је оживео и излечио, попрскавши га водом, након чега је,

¹² Мандир или храм (Kasturi 1997, 232).

¹³ http://www.saiorgserbia.com/govori_siva_sakti.html јануар 2012.

присуствујући обреду заједно са Шакти, подарио дар мудрацу. Када је обред завршен, Шива је рекао да ће преузети људски облик и родити се у ложи Барадваја три пута: само Шива као Ширди Саи Баба, заједно Шива и Шакти у Путапартију као Сатја Саи Баба, и касније само Шакти, као Према Саи. Дакле, Сатја Саи Баба је свечано објавио да је отелотовљење Шиве и Шакти, као и очекивање своје следеће инкарнације – Према Саи Бабе. Као искупљење за занемаривање које је Шакти испољила према мудрацу на Каилашу током осам дана, Шива је одговорио да ће Шакти бити жртва можданог удара осам дана, када се обоје роде као Сајта Саи, те ће је излечити од свих знакова болести попрскавши је водом. Као и у претходно описаним причама, божанска свемоћ Сатја Саи Бабе и овде долази до изражаја, међутим чвршће утемељена у хиндуистичим аспектима. Његова величина и значај огледа се у објави да је он инкарнација Шиве и Шакти, међутим он је значајнији и од Ширди Саи Бабе, који је само инкарнација Шиве и најављеног Према Саи Бабе, који је само инкарнација Шакти. Сатја Саи Баба је дупла инкарнација која је уједно извршила обећање и искупљење Шиве и Шакти према мудрацу.¹⁴

У описаној причи постоје четири личности које су утицале на ток радње: Барадваја, Шива, Шакти и Сатја Саи Баба. Основна функција јесте искупљење у будућности за догађај из прошлости путем инкарнације и спасавања човека од можданог удара. Барадваја као субјект жели благослов за свој обред; Шива и Шакти су примаоци молбе, пасивни противници који су, такмичећи се у плесу, придонели томе да Барадваја одустане и доживи мождани удар, али су они истовремено и помагачи који благосиљају обред и, путем инкарнације, пошљаоци поруке Сатја Саи Баби; Сатја Саи Баба прима поруку коју даље преноси људима.

Како је поседовао све особине божанске енергије и највише Свести, Сатја Саи Баба помоћу својих моћи није само лечио, већ је и оживљавао људе. Поред низа чуда као што су оживљавање супруге сеоског рачуновође у Путапартију или двогодишњег дечака у Симлу (Krmpotić 2009, 65), значајно ускрснуће догодило се 1991. године, када су се на скупу у Ченају нашли и поклоници из Калифорније, брачни пар Валтер и Елси Кован. Уочи Божића, све следбенике је веома потресла вест да је Валтер умро услед срчаног напада и да му се тело налази у болници. Валтерова жена завршила је молитву Баби речима "нека буде воља твоја", након чега је са пријатељицом отишла у болницу. Сатја Саи Баба је, у току говора који је држао на другом крају града, чуо молитву и, напустивши своје тело, истовремено се упутио ка болници оживевши Валтера. Нико од лекара није

¹⁴ Податак добијен од испитаника приликом колективног разговора 3.12. 2011. Изложена прича допуњена детаљима из преведеног говора Сатја Саи Бабе http://www.saiorgserbia.com/govori_siva_sakti.html јануар 2012.

могао објаснити оживљавање, као и касније утврђен нестанак дијабетеса и других здравствених проблема.¹⁵ Ускрснуће на Божић спада у групу ређих прича у којима се пажња не усмерава на хиндуизам, већ се заправо осликава значај и славље хришћанског празника – рођење Исуса Христа. Осим претходно поменутих астролошких назнака које су уочљиве при рођењу Исуса Христа и Сатја Саи Бабе, повезаност са хришћанством додатно се учвршћује оживљавањем Валтера Кована. Бабина свеprisутност у целини описана је у причи о ускрснућу – док држи говор, он чује молитве поклоника и поседује способност да буде на више места истовремено, што је у одиграло снажну улогу у јачању вере Саи следбеника, нарочито хришћана, који живе у другим земљама и на различитим континентима.

Велику пажњу у причама о Сатја Саи Баби заузима и његов специфичан однос према науци, особито према медицини. Као што је претходно истакнуто, након оживљавања Волтера Кована, нико од лекара није могао да објасни минули догађај, као ни излечење од дијабетеса и од свих других здравствених проблема код пацијента. Једна од круцијалних особина Саи Бабе јесте свезнање те је, самим тим, он и изнад науке. Своје свезнање Сатја Саи Баба показује људима – иако може једним додиром да излечи и оживи, он веома често користи само медицинско знање да би његовом применом дошао до резултата. На пример, Саи Баба је прво на тајанствени начин материјализовао инструменте и прибор, а потом обавио хируршки захват на особи која је боловала од чира на дванаестопалачном цреву. На исти начин, девојка која је имала алергију на сунчеву светлост, због чега су јој очи гореле, након консултовања са низом најбољих хирурга, дошла је у ашрам код Бабе, дане проводећи у молитвама. Сатја Саи Баба јој је материјализовао лек, капи за очи, захваљујући којима је, након неколико дана коришћења, девојка у потпуности повратила свој вид а алергија јој је нестала заувек (Weiss 2005). У свим причама из области медицине, истиче се немогућност лекара да помогну, након чега Сатја Саи Баба, применом свог свезнања, омогућава излечење као одговор на претходне молитве. Иако Баба може да реши здравствени проблем само једним потезом своје свемоћи, он ипак помаже примењујући своје свезнање како би истакао чињеницу да је божанско изнад науке.

Након грађења Прашанти Нилајама, као што је већ напоменуто, у жељи да приме његов благослов и да закажу интервју, у посете ашраму долазе поклоници из различитих крајева света. Поклоници који не би успели да закажу интервју, којима се не испуне молитве, очекивања или које Баба игнорише, имају објашњење за наведене околности – Баба све зна, циљ му је да људе научи лекцијама, као и да провери чврстину вере стављајући следбенике у разноразне ситуације и искушења. Баба не може да

¹⁵ Податак добијен приликом колективног разговора 3. 12. 2011.

буде негативац, јер се иза сваког његовог поступка крије одређени задатак чији је циљ просветљење следбеника.

Сатја Саи Баба умро је 24. априла 2011. године, што је допринело мењању свести и схватања Саи поклоника – следбеници из Србије сматрају да је у Прашанти Нилајаму Саи Бабина енергија још јача, јер док је он био у људском облику, део енергије се трошио на материјални свет који је обавијен мајом. Дакле, присуство Сатја Саи Бабе у очима Саи поклоника у значајној мери је снажније и моћније, те можемо да ишчекујемо нове приче и сведоке чудима насталих након последњег чина јунака – након смрти, односно, након напуштања људског облика.

Отелотворење Бога – анализа митологизованог живота и религијских концепата Сатја Саи Бабе

У читавом митологизованом животу Сатја Саи Бабе и у изложеним причама првенствено су упадљиви следећи мотиви: безгрешно зачеће, астролошке назнаке, чуда, материјализација, свемоћ и свезнање Сатја Саи Бабе, молитве, религијски обреди, испуњење молитви, оздрављења и васкрснућа, сумња, ентузијазам људи, духовни и материјални свет. Наведене карактеристике из митологизованог живота Сатја Саи Бабе могу да се прикажу кроз низ контрарних појмова:

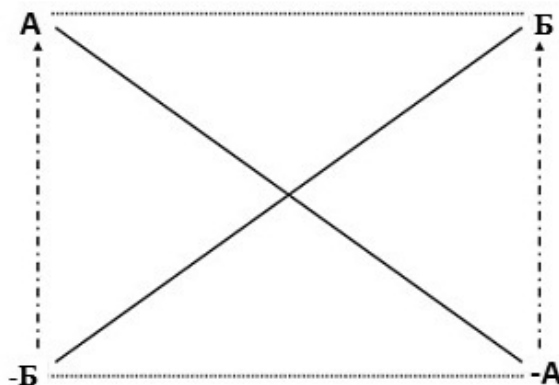
стварност	разум	духовно	свемоћ	свезнање
илузија	его	материјално	немоћ	незнање

Горња колона јасно указује на божанске особине, карактеристике Сатја Саи Бабе, док се, супротно, налазе контрарни појмови који представљају одлике људи. Посматрајући контрарне, есенцијалне појмове из митских прича, уочљива је основна дистинкција која прожима читав митологизован живот Сатја Саи Бабе – однос божанско : људско. Присутне контрарности у изложеним карактеристикама митологизованог живота можемо да повежемо и са суштином учења Сатја Саи Бабе – божанска природа је једина чиста и истинита; верујући јачамо и будимо своју божанску енергију и достижемо истину и знање. Људе карактерише материјални свет обавијен мајом – илузијом и неистином; за разлику од верника који са ентузијазмом певају и славе присуство Бога, неверници сумњају услед свог незнања и заслепљености материјалним светом. Уједно, Сатја Саи Бабино име превођењем такође открива наведену суштину: Сатја – истина; Саи – божанско; Баба – отац. Прихватањем истине – Са-

Mitologizacija života...

тја Саи Бабе, буди се божанска природа и јача истинско знање, а истовремено отклањајућу илузију и повећавајући контролу над егом.

Есенцијалну контрарност божанско : људско можемо даље анализирати уз помоћ Гремасовог семиотичког квадрата:

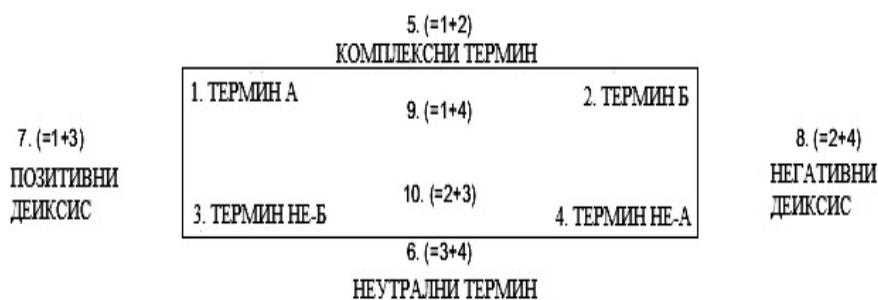

Контрарности:

Контрадикторности: _____

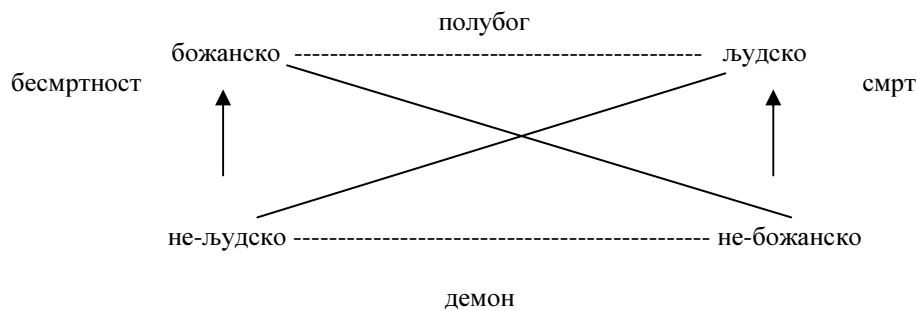
Импликације: - - - - -

Контрарности се јављају као негација датог појма (А/Б, нпр. живот/смрт), контрадикторни појмови се међусобно искључују (А/-А, Б/-Б, нпр. живот/не-живот; смрт/не-смрт), док се међусобно граде импликације или комплементарности између А и -Б као позитивни деиксис и између Б и -А негативни деиксис.¹⁶

¹⁶ Погледати детаљније: Антонијевић 2010, 200-201; Hebert 2006, 41-42.

Прва два термина граде основну опозицију кошке, док се друга два термина формирају негацијом претходних. Мета-термини (позиције 5, 6, 7, 8, 9, 10) добијају се комбиновањем четири основна термина (1, 2, 3, 4) у које спадају именовани комплексни термин (позиција 5) и неутрални термин (позиција 6).¹⁷

Комплексни термин "полубог" обухвата термине "божанско" и "људско", што указује на Сатја Саи Бабу који током постојања у људском облику поседује особине како Бога, тако и људи: људском облику, физичком телу следује смрт, док, супротно томе, божанску природу карактерише бесмртност, која у семиотичком квадрату представља однос између термина "божанско" и "не-људско". Пратећи контрадикторности "божанско" : "не-божанско", "људско" : "не-људско", заправо посматрамо промене стања Сатја Саи Бабе који прелази из божанског стања у "не-божанско", односно јавља се у људском облику, да би након смрти прешао из "људског" у "не-људско" – у чисто божанско стање и енергију. Другим речима, посматрајући десни деиксис, Сатја Саи Баба успева да пренесе лекције човечанству тако што уз помоћ "не-божанског", односно преласком у материјални облик, остварује директан контакт са људима. На левом деиксису, уочава се да путем "не-људског" Баба достиже своје божанско стање – пружајући људима "не-људско", попут материјализације, оживљавања и других чуда – Сатја Саи Баба доказује своју божанску природу. Другим речима, да људи нису поверовали у отелотвореног Бога, митске приче о Сатја Саи Баби не би се препричавале, нити би се веровало у новог божанског гласника који је *списао* међу људе. У наведеном случају, Сатја Саи Баба не би доказао своју божанску природу, нити би достигао статус "полубога", већ би се приближио мета-термину "демон" – присетимо се да су га родитељи првобитно водили код истеривача духова услед неверице и незнања. На приказаном семиотичком квадрату, јасно је да сви појмови указују на два нивоа: материјални и духовни, онострано и онострано. Поигравањем са матери-

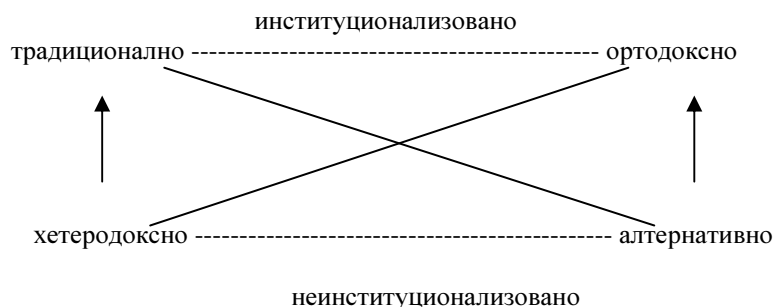
¹⁷ Погледати у: Антонијевић 2010, 201-204; Louis Hebert 2006, 42.

Mitologizacija života...

јалним и духовним светом, људским и божанским, Сатја Саи Баба доказује своју божанску природу, првенствено пружајући чуда, односно илузију у људској стварности. Дакле, једино прихватањем доминације Сатја Саи Бабе и, истовремено, илузије коју пружа, поклоници могу да усвоје лекције и започну свој пут духовног и божанског развоја, односно благослов може да прими, а бесмртност достигне, само особа која се потчини и беспоговорно прихвати ново виђење света, што је, заправо, карактеристика свих религија и следбеника који прате изабраног пророка или отелотвореног бога.

Нешто дубље анализирајући живот Саи Бабе, могуће је уочити следећу есенцијалну контрарност: традиционално/алтернативно. Митске приче о Сатја Саи Баби сведоче првенствено о његовим моћима како би се доказала божанска природа, а захваљујући којима је проширио алтернативна веровања у индијској, изразито традиционалној, верској средини. Традиционални религијски концепти огледају се у митским причама о Саи Баби на различитим нивоима, али до изражаја хиндуистичка махом долазе устаљена веровања и учења: вршење пуђе, присуство хиндуистичких божанстава и њихових карактеристика, астролошке назнаке, схватање звука, односно музике – кроз веровање да је бог отпочео стварање света првом оригиналном вибрацијом *ом*, познавање ведске филозофије и друго. Под алтернативним религијским поимањем подразумевам све концепте који изискују промену у веровањима поклоника, односно све оне концепте који се својом иновативношћу разликују од традиционалних, устаљених схватања, те се алтернативност огледа у избору између *старог* или *новог*: безгрешно зачеће и отелотворење божанског у 20. веку, веровање у једног бога који је творац свих постојећих религија, прихватање приче из далеке прошлости о Шиви и Шакти која се преноси захваљујући Сатја Саи Баби и слично. Потребно је истаћи да се претходно написано у вези са традиционалним и алтернативним поимањем односи само на анализу садржаја митских прича о Сатја Саи Баби и догађаја који су се одвили у Индији. Посматрањем самих Саи поклоника у различитим културама и посматрањем односа традиционално/алтернативно ван садржаја митологизованих прича, неопходан је прелазак на разумевање апсолутно другачијег, ширег аспекта – на пример, прихватање прича и Бабиних учења код Саи следбеника у Србији дефинитивно подразумева већи јаз због синтезе две традиције – хришћанске и хиндуистичке – те је степен промена у веровању, наспрам традиционалног, већи. Међутим, с обзиром на то да срж анализе у овом поглављу сачињавају митске приче о Сатја Саи Баби, разумевање првобитно објашњене дистинкције традиционално/алтернативно разумела сам искључиво у оквиру садржаја митских прича које се темеље на хиндуизму у синтези са учењем Сатја Саи Бабе – присутан је спој традиционалних и алтернативних концепата насталих у Индији.

Сагледавајући даље карактеристике и односе традиционалних и алтернативних религијских концепата, конкретно хиндуистичке вере и учења Сатја Саи Бабе, на шире посматраном религијском нивоу уочљиве су следеће особине – ортодоксно : хетеродоксно. Ортодоксност подразумева правоверна, утврђена и прихваћена учења која су део традиције, те је, уједно, карактеристична за доминантне религије, док се као супротност јавља хетеродоксност која означава кривоверна, јеретичка учења, посматрано из перспективе традиционалних, доминантних религија. Укрштањем контрарности традиционално : алтернативно и ортодоксно : хетеродоксно, добијамо следећи семиотички квадрат:

Укрштањем под-оса у семиотичком квадрату, формирају се супротстављене, основне семантичке осе: институционализовано/неинституционализовано. Комплексни термин "институционализовано", првенствено, асоцира на "установе" са традиционалним верским учењима, док су алтернативне религијске идеје, које су иновативне и без већег броја следбеника, претежно неинституционализоване на самом почетку свог развоја. Надовезујући се на претходно, институција упућује на организоване установе које омогућавају брже ширење одређених религијских концепата и придобијање већег броја следбеника, због чега им теже алтернативне религијске заједнице које су у процесу развоја. Даље, уколико се посматра леви деиксис и однос између термина "хетеродоксно" и "традиционално", запаже се да различита учења сматрана јеретичким могу да се издвоје и опстану тако што постају део традиционалне и институционализоване религијске заједнице. Другачије речено, историја сведочи о томе да учења, која се у одређеном тренутку хетеродоксним, могу у другом историјском периоду да постану традиционална, свакако, уколико опстану, како уз доминантне, тако и уз конкурентне алтернативне религијске заједнице. Такође, посматрајући десни деиксис, однос термина "алтернативно" и "ортодоксно", закључује се да је тежња сваке алтернативне религијске заједнице да постане правоверна, ортодоксна, те институционализована и прихваћена. Сагледавајући односе између основних оса, од-

носно мета-термина "институционализовано" и "неинституционализовано", уочљиво је следеће: алтернативни религијске заједнице, које карактерише хетеродоксност и обично неинституционализованост на почетку свог формирања, теже да постану институционализоване како би биле прихваћене и доминантне. Другим речима, алтернативне религијске заједнице теже да пређу са доње семантичке осе на горњу осу како би постале прихваћене и уважене – циљ свих алтернативних религијских заједница јесте ширење вере, придобијање све већег броја следбеника и обезбеђивање свог опстанка, због чега теже да остваре институционализованост, традиционалност и ортодоксност.

Закључна разматрања

Митологизован живот Сатја Саи Бабе одиграо је значајну улогу у ширењу вере у присуство Бога у људском облику и његовом деловању као аватара, те у постепеном развијању Сатја Саи организације као глобалног религијског покрета. На основу анализе митологизованог живота Сатја Саи Бабе и података добијених путем теренских истраживања уочавају се одређени аспекти који свакако представљају позитивне карактеристике за ефикасније ширење Саи религијских идеја:

1. уочљиве су нове комбинације старих елемената митова и карактеристика *религијских јунака* и *универзалних хероја*, које указују на божански аспект Саи Бабе, те на његову величину и значај као аватара;

2. како је напоменуто, верује се у постојање једне божанске енергије, односно једног Бога као творца свих религија, због чега поклоници задржавају сопствену религију и усвајају религијске концепте Саи Бабе; самим тим, Сатја Саи Баба као аватар пореди се са значајним религијским фигурама као што је Исус Христ или Буда, остварујући *емоционалну блискост* са следбеницима различитих религијских опредељења; на пример, оживљавање човека на Божић добија на значају због блискости и симболике са конкретном религијом Саи следбеника – хришћана;

3. иако физички није присутан, поклоници верују да Сатја Саи Баба има божанске карактеристике *свеприсутности*, *свемоћи*, *свезнања*, због чега се дубока повезаност са њим може остварити из најудаљенијих земаља; надовезујући се на претходно, у анализи митологизованог живота (као и у интервјуима са следбеницима) уочава се истицање чуда као доказа присуства Бога, потпуне божанске енергије, као и усхићење и ентузијазам следбеника који славе присуство *највише Свести* усвајајући потребне лекције за духовни напредак и спасење.

Иван Ковачевић истиче да митови дају одговоре на психолошке и метафизичке потребе човека тако што покрећу машту на ирационалној равни, стварајући логички образац који води до повољног закључка о стабилности света. *Митови дају одговоре на непознанице о свету које представљају извор фрустрације за човека, услед његове немоћи да њима реално овлада. Митови су културна нужност, јер доносе имагинарну сатисфакцију и тако успостављају равнотежу смисла* (Ковачевић 2006, 9). Наведене реченице посматрам са другог аспекта и у контексту алтернативних религијских заједница – митологизован живот Сатја Саи Бабе даје одговоре на психолошке и метафизичке потребе и недоумице поклоника; верници захваљујући митологизованом животу Сатја Саи Бабе потврђују своју веру у божанско, уједно усвајајући лекције, филозофију религије и основна морална начела. Истовремено, прихватајући и верујући у моћи, поклоници верују у константно присуство Сатја Саи Бабе и у његову способност да помогне и услиши молитве, те се јавља карактеристично смањење или одсуство стреса, велики ентузијазам, разрешење личних проблема кроз веру и одређену праксу и медитацију на несвесном нивоу у циљу побољшања друштвеног, емотивног, физичког и интелектуалног стања (Saliba 2003, 20-23).

Индију, земљу коју су потресали друштвени преврати и коју карактерише веома бурна историја, обележили су велики гуруи и многобројни духовни покрети, те учења, особине и моћи Сатја Саи Бабе не представљају специфични феномен и новину у Индији у мери у којој је то случај на Западу (Patridž 2005, 179). Инкарнације, безгрешна зачећа, деца са чудесним моћима и мудрошћу која ће касније привући многе следбенике, материјализација и напуштање материјалног, људског тела само су неке од карактеристика која су саставни део индијске културе и традиције (ibid., 158-180). Самим тим, већу пажњу привлачи ширење и формирање Сатја Саи организације, као и прихватање и преношење прича о Сатја Саи Баби на глобалном нивоу, те, самим тим, и код поклоника у Србији. Сатја Саи центри, међу којима је први основан у Београду, формирани су 90-их година прошлог века на подручју некадашње СФРЈ. Услед ратног стања, цветања национализма и религијске нетрпељивости (како истичу сâми Саи следбеници) Саи центри се оснивају држећи Саи поклонице заједно, организујући путовања за Индију ради боравка у Прашанти Нилајаму у Бабином ашраму, молећи се и прижељкујући мир на овим просторима. Верујући у Сатја Саи Бабу и усвајајући његова учења, Саи поклоници заправо су успели да превазиђу мржњу и нетрпељивост услед ратног стања – Бабино учење отвара врата свим религијама, док је било какав вид нетрпељивости, попут национализма и религијске мржње, особина која човека везује за материјално, обавија га илузијом, *мајом*, и одаљава од Бога. Учење које преносе Саи центар превазилази границе наци-

Mitologizacija života...

онализма, расизма и других видова нетрпеливости, јер су заправо сви људи једно, прожима их божанско, те сваки човек тежи истом циљу – духовном развоју, прекиду циклуса рађања, реинкарнација, и достизању вечног духовног мира. Веровањем у Сатја Саи Бабу, у Бога који је сишао међу људе и који помаже и чини различита чуда, Саи поклоници у Србији су успели да добију одговоре на одређена фундаментална животна питања, сагледавањем материјалног света као лажног наспрам истинске, божанске природе Сатја Саи Бабе, док су, услед специфичних ратних околности, пронашли додатни духовни мир, веру и наду.

Митологизован живот Сатја Саи Бабе свакако има значајну улогу у ширењу специфичних Саи религијских концепата, који услед свог прихватања светских религија омогућава брже одвијање процеса глокализације и побољшање положаја верске заједнице. Анализом живота Сатја Саи Бабе, установљено је да особине *аватара*, попут чуда, материјализација, свезнања и свеприсутности, представљају чврсте аргументе за веровање у присуство божанске Апсолутне Свести у људском облику. Дакле, поигравањем са материјалним и духовним светом, људским и божанским, Сатја Саи Баба је потврдио своју божанску природу, те обезбедио придобијање следбеника који ће усвојити његове религијске концепте посвећене сакралној сфери стварности. Уједно, митологизован живот дефинитивно представља чврст темељ Сатја Саи организације доприносиће реализацији тежњи покрета као што су ефикасно ширење вере, придобијање све већег броја следбеника и обезбеђивање опстанка религијске заједнице.

Литература:

- Антонијевић, Драгана, *Огледи из антропологије и семиотике фолклора*, Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Etnološka biblioteka knj. 51. Beograd, 2010.
- Babb, Lawrence A., "Sathya Sai Baba`s magic", *Anthropological Quarterly*, Vol. 56, No. 3 (Jul., 1983), 116-124.
- Barker, Ajlin, *Novi religiozni pokreti: практичан увод*, Ниш, Зограф, 2004.
- Campbell, Joseph, *The Hero With a Thousand Faces*, Bollingen series XVII, Princeton: Princeton University Press, 1973.
- Hebert, Louis, *Tools for Text and Image Analysis; An introduction to Applied Semiotics*, 2011. Dostupno na: <http://www.signosemio.com/documents/Louis-Hebert-Tools-for-Texts-and-Images.pdf>

- Kovačević, Ivan, *Mit i umetnost*, Srpski genealoški centar i Odeljenje za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Etnološka biblioteka knj. 18. Beograd, 2006.
- Palmer, Norris W., Baba's world; A Global Guru and His Movement, in: Thomas A. Forsthoefel and Cynthia Ann Humes (eds.), *Gurus in America*, State University of New York Press, 2005.
- Patridž, Kristofer, ur. *Enciklopedija novih religija*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2005.
- Rank, Otto, The Mith of the Birth of the Hero, in: Dundes A. (ed.), *In Quest of the Hero*, Princeton – New Jersey: Princeton University Press, 1990.
- Saliba, John A. *Understanding New Religious Movements*, AltaMira Press, Walnut Creek, 2003.
- Weiss, Richard, The Global Guru Sai Baba and the Miracle of the Modern, *New Zealand Journal of Asian Studies* 7, 2, December 2005.
- Žirarde, Raul, *Politički mitovi i mitologije*, Beograd, XX vek, 2000.

Извори:

- Kasturi, N. *Istina, dobrota, ljepota – Satyam Šivam Sundaram*, Satja Sai udruženje Jugoslavije, Beograd, 1997.
- Krmpotić, Vesna, *Avatar, Sri Sathya Sai Baba, pojava, razlog, nauk i cilj*, Zagreb, Biblioteka Avatar, 2009.
- http://www.saiorgserbia.com/govori_siva_sakti.html janyap 2012.

Primljeno: 08.09.2013.

Prihvaćeno: 20.01.2014.

Marijana Dučak

THE MYTHOLOGIZATION OF THE LIFE OF SATYA SAI BABA

Satya Sai Baba is a global guru from south India whom followers consider to be the avatar or incarnation of the *supreme god consciousness of our time*. Because of the belief that Satya Sai Baba is *god in human form*, his followers ascribe a number of specific godlike attributes to him, such as being all-knowing, omnipotent and omnipresent. Satya Sai Baba founded the Satya Sai organization in Putaparti in south India in 1960. The organization later spread and started to grow in Serbia in the late 1980's. Satya Sai Baba's mythologized life had a significant role in the efficient spread of the movement and the creating of the world of Sai devotees. An analysis of the essential elements of the

Mitologizacija života...

mythical biography will indicate the existence of coinciding elements in the life of Sai Baba and other religious figures. These elements have an essential role in spreading the faith of Sai Baba as an incarnation of god. By applying structural analysis, we will determine the necessity of mythologizing the guru's life in the creation and survival of *sai-babism*, globally as well as in Serbia. Key events and characteristics of the mythologized life of Satya Sai Baba have been determined based on fieldwork and interviewing Sai followers in Serbia in 2011 and 2012.

Key words: Satya Sai Baba, Satya Sai organization, alternative religious community, mythologization, Sai devotees in Serbia.